

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, доцента, професора кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Паньків Людмили Іванівни

на дисертацію

Ніколенко Людмили Ігорівни

«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи, зв'язок із планами відповідних галузей науки. Упродовж останніх років відбуваються трансформаційні процеси в організації і функціонуванні освітнього середовища нашої держави. Особливо активізувалися ці зміни в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Трагічні події сьогодення обумовили численні зовнішні і внутрішні фактори, що впливають на перебудову всіх ланок освітнього процесу. Проте, незмінною є провідна роль учителя у налагодженні навчальної роботи учнів, їх гуманістичного виховання в супереч зневіри багатьох у вищі людські цінності. Саме вчитель, як носій культури, духовності, естетичного ставлення до навколишнього світу, сьогодні має зберігати і транслювати учням віру в гуманістичні ідеали високої культури суспільства.

У такому контексті підкреслюємо особливе значення професійної діяльності викладача мистецьких дисциплін, зокрема музики, що за словами авторки дисертації, є «носієм культурних цінностей», «суб'єктом культурної творчості», «творцем нових елементів культури» (Вступ. С.16).

Розкрити учням широку панораму художньо-образного змісту мистецтва, допомогти школярам адекватно сприймати музичні твори і через них розуміти навколишній світ і проблеми сьогодення, формувати художню свідомість молоді, здатність співпереживати художні образи та реальні події - належить

викладачу мистецтва, що не лише володіє фаховими знаннями, вміннями та навичками, а головне – високою професійною культурою.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Ніколенко Л.І. обумовлюється також виявленими автором суперечностями між: соціальним замовленням суспільства на висококультурного, високопрофесійного фахівця, здатного до творчого самовираження і самореалізації у професійній діяльності та недостатнім рівнем сформованості професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва; бажаним рівнем сформованості професійної культури та відсутністю педагогічних умов, форм та методів для творчого самовираження і самореалізації майбутніх фахівців у професійній діяльності; цілісністю й багатогранністю різних видів музично-виконавської діяльності та недооцінкою всіх її можливостей у формуванні професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва; між потребами та реальним рівнем навчально-методичного забезпечення в контексті формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва (С.17-18).

Отже, соціокультурне значення окресленої проблеми, виявлені суперечності, що потребують розв'язання, дають підстави вважати тему дисертації Ніколенко Людмили Ігорівни - *«Педагогічні умови формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва»* - важливою, актуальною і перспективною для педагогічної науки і практики.

Свідченням актуальності дисертаційної роботи є також її зв'язок з тематикою плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка «Соціально-професійне становлення особистості» (державний реєстраційний номер 0116U003481). Тему дисертації затверджено Вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 2 від 24 вересня 2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, оцінка змісту дисертації. Дисертаційне дослідження Ніколенко Людмили Ігорівни має чітку логічну структуру та містить достатнє обґрунтування основних наукових

положень, що виносяться на захист. Виважено і коректно сформульовано науковий апарат дослідження, визначено мету і задачі, об'єкт і предмет наукового пошуку. Розділи дисертації розкривають логіку і послідовність проведення дослідницької роботи.

Вже з перших сторінок дисертації, завдяки глибокому аналізу широкого спектру наукових джерел, вичерпно, хоча, певною мірою і розлого, представлено історичний, філософський, культурологічний, соціологічний, педагогічний, соціальний та особистісний вектори феномену «культура» і власні авторські погляди стосовно професійної культури як складової загальної культури особистості. Урахування методологічних засад системного, культурологічного, соціологічного, аксіологічного, компетентнісного, особистісного, діяльнісного і творчого підходів дозволило Ніколенко Л. І. всебічно охарактеризувати та сформулювати авторське визначення ключового поняття дослідження – «педагогічної культури» як складного інтегрованого утворення, що характеризує майбутнього спеціаліста як ерудованого, освіченого, творчо-дієвого фахівця, здатного усвідомлювати значущість художніх цінностей у розвитку особистості, адекватно оцінювати, сприймати, інтерпретувати твори мистецтва, спроможного до творчого самовираження, самоактуалізації, самореалізації у професійній діяльності і соціально-культурному середовищі (стор.80). У структурі досліджуваного феномену автор цілком обґрунтовано виділяє ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, творчо-діяльнісний та рефлексивно-оцінювальний компоненти.

Таким чином, представлений у першому розділі дисертації системний аналіз категоріально-поняттєвого апарату дослідження вважаємо теоретичним здобутком дисертантки та основою подальшого наукового пошуку розв'язання досліджуваної проблеми.

Другий розділ дисертації присвячено визначенню та обґрунтуванню оптимальних педагогічних умов формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва.

На основі положень гуманістичного, системного, компетентнісного, соціологічного, культурологічного, аксіологічного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, герменевтичного (інтерпретаційного), творчого (креативного) підходів та відповідних принципів аксіокультурного контексту (гуманізації, культуротворчості й культуровідповідності, людинотворення, індивідуалізації, варіативності, діалогічності, креативності, спонукання до творчого самовираження і самоактуалізації, національної спрямованості) у розділі визначено взаємодійні педагогічні умови, що сприяють ефективності й результативності процесу формування професійної культури майбутнього викладача музичних дисциплін, а саме: створення освітнього культуротворчого середовища; активізація і залучення майбутніх викладачів музичного мистецтва до творчого самовираження у різних видах музично-виконавської діяльності; актуалізація і використання традиційних та інтерактивних методів формування професійної культури майбутніх фахівців.

Окреслені педагогічні умови формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва, на переконання авторки, реалізуються у перебігу взаємодійних етапів педагогічної роботи: ціннісно-орієнтаційного, перетворювально-творчого, проєктувально-презентаційного.

Отже, стрижнем другого розділу дисертації стала розроблена й схарактеризована авторська система формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва, яка складається із трьох взаємопов'язаних блоків (методологічно-цільового, процесуально-змістовного, результативно-аналітичного), відповідно яким визначено мету, завдання, педагогічні умови, наукові підходи, принципи, функції, форми, методи, критерії, показники, результат процесу формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва (стор.160).

Третій розділ дисертаційної роботи присвячено висвітленню перебігу етапів дослідно-експериментальної роботи з перевірки ефективності розроблених педагогічних умов формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва.

методів навчання у процесі формування професійної культури майбутніх фахівців; розроблено критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, творчо-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний), їх показники та рівні: високий (творчий); достатній (нормативний), середній (усвідомлюваний), низький (репрезентативний) сформованості професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва. *Уточнено:* суть поняття «професійна культура майбутнього викладача музичного мистецтва». *Подальшого розвитку* набули зміст, форми, методи, прийоми і засоби формування професійної культури майбутнього викладача музичних дисциплін.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що сформульовані в дисертації є *достовірними* і достатньо *апробованими* на науково-практичних конференціях: міжнародних – «Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики» (Харків, 2018), «Мистецька освіта ХХІ століття: виклики сьогодення» (Кропивницький, 2018), «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (Кропивницький, 2019), «Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities» (Каунас, 2019), «The world of science and innovation» (Лондон, 2020), «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (Кропивницький, 2022), «Естетичні засади розвитку педагогічної майстерності викладачів мистецьких дисциплін» 23 (Умань, 2022); всеукраїнських – «Новаторські ідеї в галузі струнно-смічкової педагогіки» (Київ, 2018), «Новаторські ідеї в галузі струнно-смічкової педагогіки» (Київ, 2019), регіональних – «Український учитель у контексті глобалізаційних процесів» (Кропивницький, 2021), «Особистість: виклики та особливості розвитку в глобалізаційний час» (Кропивницький, 2021).

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Дисертація Ніколенко Л. І. має *теоретичне* значення, що полягає у подальшому розвитку та вдосконаленню системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти України. У *практичному* вимірі значення дисертаційної роботи полягає у систематизації та

практичній апробації педагогічного інструментарію формування професійної культури майбутнього викладача музичних дисциплін; розробці методики діагностики сформованості професійної культури майбутніх фахівців; у розробці методичних рекомендацій з питань формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва; оновленні змісту фахових (музично-теоретичних та музично-виконавських) дисциплін («Сучасне мистецтво», «Основний музичний інструмент», «Акомпанемент та імпровізація», «Основи музичної композиції», «Основи композиторської майстерності»), педагогічної практики; залученні майбутніх фахівців до активної соціо-культурної діяльності. Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців; у процесі підвищення кваліфікації та професійного зростання викладачів музичного мистецтва.

Мова і стиль дисертації. Дисертація написана літературною державною мовою, ясно і доступно для фахівців. Текст дисертації оформлено згідно чинних вимог МОН України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових виданнях. Дисертація є результатом власних досліджень та самостійною працею дисертантки. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані авторкою особисто. Дисертаційна робота характеризується завершеністю, зміст дисертації відповідає поставленій меті. Основні результати дослідження з достатньою аргументованістю висвітлено у 14 наукових публікаціях автора, з яких 1 навчальний посібник (у співавторстві); 4 (одноосібних) – у наукових фахових виданнях України; 2 (у співавторстві) – у зарубіжних наукових виданнях, з яких 1 – у журналі, індексованому в міжнародній науковій базі Web of Science; 7 одноосібних публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Відзначаючи високий рівень дисертаційної роботи Людмили Ігорівни, наукове та практичне значення отриманих результатів проведеного дослідження,

вважаємо за необхідне висловити деякі дискусійні положення, зауваження та побажання:

1. У теоретичному розділі дисертації представлено широкий спектр методологічних підходів до формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва (системний, культурологічний, соціологічний, аксіологічний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, творчий та ін.), проте, поза увагою залишився міждисциплінарний та інтегративний підходи, застосування яких дало б змогу з наукових позицій більш глибоко репрезентувати досліджуваний процес у взаємозв'язках різних навчальних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва.

2. Оскільки предметом дослідження є педагогічні умови формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва, то, на наш погляд, доцільно було б додати до окреслених умов (створення освітнього культуротворчого середовища; активізація і залучення майбутніх викладачів музичного мистецтва до творчого самовираження у різних видах музично-виконавської діяльності; актуалізація і використання традиційних та інтерактивних методів формування професійної культури майбутніх фахівців) ще один вектор – групової (колективної) траєкторії, що передбачає домінування взаємодії та взаємоповаги учасників педагогічного процесу у вивченні мистецтва. Такий вектор органічно узгоджувався б та витікав із принципу діалогічності та суб'єкт-суб'єктного підходу у формуванні професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва.

3. Хотілося б побажати авторці дисертації більш уважно і акуратно використовувати термінологічний апарат дослідження. Так, в обґрунтуванні рівнів сформованості професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва зустрічаються деякі розбіжності: представлений низький рівень як репрезентативний (стор. 92; 96), однак, на стор. 160 цей рівень розглядається як репродуктивний. Середній рівень характеризується як усвідомлювальний (стор. 92; 96), а на стор.207 характеризується як наслідувальний. Достатній рівень

